

Skriftlig innspill fra KS til kommunalkomiteen om kommuneproposisjonen 2026

Fortsatt stram kommuneøkonomi

Den krevende økonomiske situasjonen i kommuneøkonomien ble satt på spissen i 2024. Nær seks av ti kommuner gikk med underskudd. Hovedforklaringen var flere år med høyere prisvekst enn forventet, økte rentekostnader og underliggende press i tjenestene særlig innen pleie og omsorg.

Tiltak i kommuner og fylkeskommuner og inntektsvekst inn i 2025 bedrer situasjonen, men økonomien er fortsatt presset i mange kommuner. Vel halvparten av kommunene som har svart på en undersøkelse fra KS, rapporterer om svakere resultater så langt i år enn lagt opp til i budsjettene. Nye anslag fra regjeringen viser lavere prisstigning enn ventet, men også lavere skatteinngang.

Kommunesektoren står fortsatt overfor betydelige omstillinger. Mange opplever nedgang i antall barn og unge samtidig som antall eldre i befolkningen øker. Dette gir behov for strukturendringer som både er politisk og økonomisk krevende. Framover forsterkes disse utfordringene. Dette må løses samtidig som kommunesektoren også opplever mangel på kompetent arbeidskraft og stramme budsjetter.

Regjeringen legger opp til en inntektsvekst utover dekning av økte utgifter som følger direkte av endringen i befolkningen. Dette er positivt, men endrer ikke at situasjonen vil bli krevende for mange kommuner. Det er positivt at regjeringen nå slår fast at sektorens pensjonskostnader skal likestilles med øvrige lønnskostnader og at sektoren skal kompenseres gjennom den kommunale deflatoren.

Fylkeskommunenes kollektivtilbud under sterkt press

Det er store utfordringer innen kollektivtransporten. Siden 2019 har det vært en årlig vekst i driftsutgiftene på om lag 1,5 mrd. kroner. Anslagsvis halvparten er vekst utover den generelle lønns- og prisveksten og kostnadsøkning som følge av befolkningsendringer som er kompensert i fylkeskommunene sine rammer.

Fylkeskommuner rapporterer om at når nye kontrakter om drift av kollektivtransport nå inngås, ligger prisenivåene 25-30 prosent over de gamle. Den kraftige prisstigningen for buss- og fergekontrakter rammer hele landet. KS vil peke på at uten økte bevilgninger må denne kostnadsveksten dekkes inn enten via omprioriteringer fra andre sektorer eller gjennom tiltak som høyere billettpriser eller kutt i rutetilbud.

Kommunenes integreringsarbeid må fullfinansieres

Kommunenes kostnader ved å ta imot flyktninger må fullfinansieres slik at integreringsarbeidet ikke må finansieres med kutt i det øvrige tjenestetilbudet. Dette er ikke tilfelle i dag. Både integreringstilskuddet og tilskuddet til norskopplæring bør økes i 2026. Kommunene har på kort tid bygget opp beredskapen for bosetting. Flyktingestrømmen ser nå ut til å avta noe, og det må legges en plan for nedskalering av kommunenes arbeid med mottak og tjenester til flyktninger.

Boligsituasjonen er utfordrende

Det er positivt med økte lånerammer til Husbanken, men kommunene har større behov for utleietilskuddet i dagens situasjon for å kunne fremskaffe boliger til vanskeligstilte på boligmarkedet. Det er urovekkende med økningen i midlertidig botilbud også for barnefamilier. KS ber Stortinget om å gjeninnføre tilskudd til utleieboliger, ved å vedta en ny tilsagnsramme for resterende del av 2025 ved behandlingen av RNB 2025, og anmode regjeringen om å videreføre dette og utvide rammen videre i statsbudsjettet 2026.

Konsekvensene av økt beredskapsbehov må kompenseres

Oppfølgingen av totalberedskapsmeldingen får konsekvenser også i kommunesektoren. Kommunene føler allerede på krav og forventninger på å levere på totalberedskap blant annet oppgradering og bygging av nye tilfluktsrom. KS mener at dette må finansieres av staten.

Kommuneøkonomien må styrkes for å sette kommuner og fylkeskommuner i stand til å fylle sin rolle tilpasset en mer alvorlig sikkerhetspolitisk situasjon. Det er behov for midler til fylkesveinettet og kommunale veier(omkjøringsveier) for nødvendig vedlikehold og investeringer. Dette for å sikre nødvendig mobilitet og fremkommelighet slik at broer og veinettet blir dimensjonert for frakt av tungt utstyr. Slike investeringer vil også kunne være nødvendige for å håndtere konsekvensen av mer ekstremvær.

Etter Stortingets behandling av totalberedskapsmeldingen er det fortsatt behov for å tydeliggjøre hvilke økonomiske konsekvenser økte forventninger til sivil beredskapsevne vil få for kommunene og fylkeskommunene. KS anbefaler at komiteen ber regjeringen omtale dette nærmere i framleggelsen av statsbudsjettet 2026.

Kommunekommisjonen må ikke være en hvilepute

Kursen er riktig – styringstrykket må ned, men tempoet kunne vært høyere på noen områder. KS har klare forventninger til at kommunekommisjonen vil anbefale konkrete tiltak for mindre statlig detaljstyring. Større rom for lokalt politisk og faglig skjønn vil gi bedre bruk av arbeidskraften og andre ressurser. KS er utålmodig, og gryteklare forenklingstiltak må ikke bli satt på vent.

Omfanget av statlig tilsyn bør gå ned

Kommunene opplever at tidsbruken ved statlig tilsyn er en stor belastning. Det er derfor positivt at regjeringen varsler at tilsynsmyndighetene i større grad skal planlegge og innrette sin tilsynsaktivitet ut fra de endrede rammebetingelsene i kommunene, og sette i verk tiltak for å gjøre innhenting av dokumentasjon mindre ressurskrevende. Samtidig er KS skuffet over at regjeringen i lys av styringstrykket mot kommunene, ikke legger opp til å redusere det samlede omfanget av statlig tilsyn. Det er over tid godt dokumentert at både kommunene og statsforvalterne mener veiledning gir bedre regeletterlevelse enn tilsyn.

Behov for økte investeringer innen helse og omsorg

I lys av de store demografiske endringer framover, er det behov for at kommunene øker investeringene innen helse omsorg. Investeringsnivået i kommunesektoren har holdt seg om lag på samme nivå de siste årene, men investeringene innen helse og omsorg utgjør en stadig mindre andel av de samlede investeringene.

Bevilgningen til investeringstilskudd til heldøgns omsorgsplasser foreslås redusert i Revidert nasjonalbudsjett. Bakgrunnen er at tilsagnsrammen ikke ble fullt utnyttet i 2024. Ordningen har tradisjonelt vært god for kommunene, men som følge av kostnadsutviklingen har investeringstilskuddet fått mindre betydning. Kravene i ordningen er heller ikke godt nok tilpasset

behov i sektoren. Kommunene har dermed selv dekket mer av kostnadene for å sikre heldøgns omsorgstilbud. KS ber Stortinget om å anmode regjeringen om å komme tilbake med forslag om en mer fleksibel ordning som er i tråd med kommunenes behov.